

Elements of architecture and the need for interpretive knowledge in the art of Oriental Art Design

Каримова Нодира Қахрамон қизи

К.Бехзод номидаги МРДИ

Амалий санъат ва дизайн факультети

Дизайн: либос ва газламалар йўналиши

2-курс магистри

"It is indisputable that the scientific heritage created by our great leaders and which today amazes the entire enlightened world is the spiritual property of not only one nation or people, but of all mankind, and this invaluable wealth serves as a source of wisdom and knowledge for new and new generations, and, most importantly, a solid foundation for new discoveries."[1]

Замонавий дунёда жамиятнинг изчил ривожланиши одамларни мода ва меъморчиликда ўзига хос ўйланган дизайнларни яратиш, ақл-идрок, тежамкорлик ва 'кологик тоза бўлиш ҳақида ўйлашга мажбур қилади. Шарқ меъморлари ва мода дизайнерлари ўзларининг ажойиб ишланмалари ва лойиҳалари билан дунёни доимий равишда лол қолдириб келадилар ва албатта, умумий мода тенденциясига таъсир кўрсатадилар.

Шарқ олами дунёдаги энг сирли ва ўзига хос оламлардан бири бўлиб, унда маданият, архитектура, технология ўзининг ўйчанлиги ва ўзига хослиги билан ажралиб туради. Анъанавий ва замонавийликнинг уйғун комбинацияси, ҳар қандай детални яхшилаб ишлаб чиқиш қобилияти шарқ халқлари, айниқса Марказий Осиёда чуқур рамзий маъно ифода этади. Архитектура ва либослар ўртасидаги мавжуд тўғридан-тўғри муносабатлар нафақат атроф-муҳитдан ҳимоя қилиш ва умуман инсоннинг қулайлиги, балки унинг тафаккур эҳтиёжидан, унинг индивидуаллигини, ўзига хослигини таъкидлаш истагида шаклланади. Кўпинча, илм-фаннинг ривожланиши ва илғор технологияларнинг пайдо бўлиши билан мода, кийим-кечак саноати - меъморчиликни акс эттиради. Бу эса қурилишда мода дизайнерларининг техникасидан фойдаланишда ҳам, тикувчилик коллекцияларида мураккаб кўп босқичли қурилишда ҳам намоён бўлишига гувоҳ бўламыз.

Мамлакатимизда миллий маънавий-маърифий қадриятларимизга эътибор ортиб бораётган бугунги кунда рамз ва тимсолларнинг аҳамияти янада ортиши муқаррар. Чунки, тимсоллар муайян нарса-ходисанинг оддий тасвири ёки белгиси эмас. Улар ўзида даврлар, замонлар ўтиши билан бойиб, ривожланиб борадиган улкан фалсафий мазмунни акс эттиради. Уларнинг маъноси фалсафа луғатида: "Тимсол-маданият яратиш, теварак-атрофдаги дунёни англаш жараёнида инсон томонидан қўлланиладиган белги воситаларидан бири ва шунга ўхшаш бошқа нарсалар", деб изоҳланади: Битта рамз бирдан ортиқ турлича маънога эга бўлиши мумкинлигини инобатга олиб, ранг-баранг манбаларга мурожаат этган ҳолда қадимий рамзлар оламига чуқурроқ кириб боришга, у ёки бу предмет, ходиса, мавжудот, мавҳум жисмлар символикаси, мифология ва фольклоршуносликда, дин ва иконографияда, астрология ва алкимёда, магия ва мантикада, геральдика ва эмблематикада қандай кўринишга эга экани, улар адабиёт ва тасвирий санъатда, тарих, сиёсат, ҳарбий санъат ва инсон фаолиятининг бошқа турларида қай тахлит акс этганини кўришга ҳаракат қилинди.[2]

Марказий Осиё санъати қадимийлиги, ўзига хослиги билан дунёга машҳур. Аждодларимиз томонидан яратилган бетакрор, теран мазмунли, юксак бадиий қийматга эга маданий ёдгорликлар, хусусан, Самарқанд, Бухоро, Хива, Термиз, Тошкент, Фарғона ва юртимизнинг бошқа шаҳарлардаги тарихий обидалар, халқ амалий безак санъати намуналари халқимизнинг буюк ўтмишидан ҳикоя қилувчи жаҳон маданиятининг ноёб дурдоналари сафидан жой олган

<https://confrencea.org>October 15th 2022

Бу заминда қад кўтарган обидалар ва тупроқ ости қатламларидан топилаётган осори атиқалар халқимизнинг бой маданий ўтмишидан дарак беради. Шу жиҳатдан қараганда, ҳар бир халқнинг ўзига хос миллий тимсол ва рамзлари яратилган. Улар айниқса, миллий давлатчиликни тиклаш, жамият пойдеворини мустаҳкамлаш, ҳуқуқий демократик давлатчиликка хос бўлган ҳаёт тамойилларини шакллантириш жараёнида муҳим аҳамият касб этади.[3]

Тарихий ёдгорликларимизнинг тасвирий ҳамда амалий безак санъатидаги миллий тимсол ва рамзларнинг маъно-моҳияти, мазмуни, тарихи ва ҳозирги аҳамияти масалалари етарлича очиқ берилмаган. Доно аждодларимиз ишлатган турли соҳалардаги, айниқса, обидалардаги тасвирларнинг рамзий ифодаси асрлар бўлибдики, дунё ҳамда ўзбек олимлари томонидан ҳали тўлиқ ўрганилмаган ва ўз тадқиқотчиларини кутмоқда.

Ўзининг тарихий, маданий ва интеллектуал меросини асраб-авайлашга, бойитиш ва кўпайтиришга, шунингдек, униб-ўсиб келаётган ёш авлодни миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялашга етарлича эътибор қаратадиган, ҳар томонлама уйғун ривожланган, мустақил фикрлайдиган, ўз қараш ва ёндашувиغا, фуқоролик позициясига эга бўлган шахсни камол топтириш муҳум масалалардан бири этиб белгиланди.

Жамиятимизнинг тубдан янгиланиш шароитида миллий маънавиятимизнинг ўзига хос асосларидан бўлган миллий тимсол ва рамзларни кенг жорий этиш эҳтиёжи юзага келди. Миллий қадриятларни асраб-авайлаш билан боғлиқ равишда тафаккур ва тил ҳам ўзгариб, янги шакл ва мазмун касб этмоқда.

Муаммоларни тизимли тадқиқ этиш, халқимиз маънавиятининг ёрқин тимсолларини авлоддан-авлодга етказишда тимсол ва рамзлар фалсафасини ишлаб чиқиш зарур бўлиб қолмоқда.

Мамлакатимизда миллий маънавий-маърифий қадриятларимизга эътибор ортиб бораётган бугунги кунда рамз ва тимсолларнинг аҳамияти янада ортиши муқаррар. Чунки, тимсоллар муайян нарса-ҳодисанинг оддий тасвири ёки белгиси эмас. Улар ўзида даврлар, замонлар ўтиши билан бойиб, ривожланиб борадиган улкан фалсафий мазмунни акс эттиради. Уларнинг маъноси фалсафа луғатида: “Тимсол-маданият яратиш, теvarак-атрофдаги дунёни англаш жараёнида инсон томонидан қўлланиладиган белги воситаларидан бири ва шунга ўхшаш бошқа нарсалар”, деб изоҳланади.

АДАБИЁТЛАР РЎЙҲАТИ

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги йиғилишидаги Ўзбекистонда ислом маданияти марказини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида” маърузасидан. Тошкент шаҳри, 2017 йил 23 июнь. “Маърифат” газетаси, 2017 йил 24-июн, №50 (9011).

2. Рамзлар энциклопедияси. Тузувчилар: С. С. Булатов, М. С. Соипова. – Т.: «Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi», 2021. 928 bet.

3. С.С. Булатов, С.Н. Салимова, А. Мухторов., Шердор мадрасаси безакларининг сирли олами. Тошкент-2007.

4. История моды. Иллюстрированная энциклопедия от древности до наших дней / [пер. с англ. Е. Воронкиной при участии И. Ильина]. – Харьков: Фактор, 2014. – 56 с.: ил.

5. Иванцова А.А. Параллельные практики в моде и архитектуре // Молодой ученый. – 2017. – №6. – С. 495–497